

EED Factsheet keurmerk: **Milieuthermometer Zorg** Versie 13 december 2018

Samenvatting

Deze factsheet maakt onderdeel uit van een reeks. In iedere factsheet uit deze reeks wordt aangegeven in hoeverre het betreffende keurmerk voldoet aan de EED-criteria van een energieaudit. Hier wordt bedoeld de vierjaarlijkse audit die wordt opgelegd aan grote ondernemingen door artikel 8 van het Energy Efficiency Directive (EED, 2012/27/EU van 25 oktober 2012) en de ministeriële regeling IENM/BSK-2015/103340 van 10 juli 2015.

In één oogopslag:

- – groen: voldoet aan de criteria van EED.
- – wit: het EED-criterium valt niet onder het keurmerk, omdat het voor de sector die van het keurmerk gebruik maakt niet relevant is.
- – geel: voldoet deels aan de criteria van EED, of voldoet vanaf een bepaald niveau van het keurmerk aan de criteria. Voor een dergelijk onderdeel beslist het bevoegd gezag Wm of er op het betreffende aspect voldoende invulling is gegeven aan de energie audit. In § 3 en 4 wordt daarover advies gegeven.
- – rood: voldoet niet aan de criteria van een EED-audit.

Samenvattend oordeel:

Het bevoegd gezag wordt geadviseerd elk Milieuthermometer Zorg-certificaat te accepteren als equivalent aan de invulling van de EED-auditplicht.

Zie § 4 voor details van de beoordeling en advies over aanvullingen.

§ 1 – Introductie en gebruik factsheet

Het gaat bij deze reeks factsheets om keurmerken die een certificaat afgeven en een energieaudit omvatten. Dit factsheet geeft aan op welke punten het keurmerk wel of niet in voldoende mate voldoet aan de EED-criteria. Het factsheet geeft zo een beoordeling van het keurmerk in het licht van de EED en advies aan het bevoegd gezag over de acceptatie van het keurmerk als invulling van de EED-auditplicht.

Deze aanbevelingen zijn richtinggevend voor het bevoegd gezag en hebben geen juridische status. Bevoegd gezag wordt echter sterk aangemoedigd de aanbevelingen op te volgen. Daarmee wordt een duidelijke nationale lijn ten aanzien van het keurmerk gevolgd. Dit geeft uniformiteit in de uitvoering waarmee de uitvoeringslasten voor de EED-richtlijn worden gereduceerd en het bedrijfsleven wordt aangemoedigd om op structurele wijze aan energiebesparing en duurzaamheid te werken door het gebruik en toepassen van een gecertificeerd keurmerk.

Als een bedrijf in het bezit is van dit keurmerk, stuurt het bedrijf een kopie van het certificaat aan het bevoegd gezag op. Het bevoegd gezag bepaalt of het bij wijze van steekproef inzage wil krijgen in de onderliggende informatie.

Het factsheet zal geactualiseerd worden na relevante en substantiële aanpassingen. Het onderliggende factsheet is maximaal geldig tot 5 december 2023.

Leeswijzer: § 2 geeft een beschrijving van het keurmerk en het toepassingsgebied. § 3 geeft detailinformatie over elk EED-criterium en de mate waarin het keurmerk daaraan voldoet. § 4 geeft het oordeel, inclusief een praktisch advies over eventuele aanvullingen. § 5 bevat contactgegevens en referenties.

Links naar de factsheets op de website van RVO worden op de volgende websites gepubliceerd

www.rvo.nl/eed

www.omgevingsdienst.nl

www.vng.nl

§ 2 – Inleiding Milieuthermometer Zorg

De Milieuthermometer Zorg is een certificeerbare methodiek voor het verduurzamen van de bedrijfsvoering van ziekenhuizen en zorginstellingen. Het is een instrument om milieuzorg, de milieuprestatie en het energiebeheer structureel te verbeteren. Het aantoonbaar maken hiervan aan personeelsleden, cliënten, bezoekers, zorgverzekeraars, gemeenten en bevoegde gezagen is hiervan een integraal onderdeel.

Dit factsheet is de tweede versie voor het keurmerk van de Milieuthermometer Zorg en betreft een update van het certificatieschema. Die aanpassingen zijn gedaan vanwege het verstrijken van de 3-jaarlijks periode die liep tot 1 oktober 2018. Het geeft de gelegenheid het schema te actualiseren aan eisen voortkomend uit nieuwe wetgeving en omvat innovaties die goed uitpakken.

De Milieuthermometer Zorg is ontwikkeld door MPZ, Milieuplatform Zorg, in samenwerking met SMK, Stichting Milieukeur. De Milieuthermometer is met betrokkenheid van de sector ontwikkeld en sluit daarom goed aan op de branche. Het keurmerk ondersteunt de gehele organisatie tot en met het directieniveau.

De aandachtsgebieden binnen de Milieuthermometer zijn: milieu- en energiemangement, energie efficiency en duurzame energie, water, bodem, lucht, afval, gevaarlijke stoffen, catering en voeding, reiniging, hinder, schoon en zuinig vervoer, duurzaam inkopen, vastgoed, groenbeheer, papier, textiel en innovatie.

Energiemangement maakt deel uit van de Milieuthermometer. In het certificatieschema komt Energie voor niveau brons op de volgende plaatsen aan bod:

- § 2.1.1. Milieu- en energiemangement.
- § 2.1.1.6 Energieregistraties
- § 2.1.2. Energie. Onderverdeeld naar alle erkende maatregelen energiebesparing voor de zorgsector, juiste instellingen en werking gebouwbeheerssysteem (doelmatig beheer en onderhoud, DBO), nadruk op het realiseren van een laag energieverbruik en van het aardgas af en energiebeheer, § 2.1.1.8. Energiebesparingsplan
- § 3. Milieu- en energiemangement.

Instellingen die werken met de Milieuthermometer Zorg niveau brons hebben bij keuring de erkende maatregelen uitgevoerd of een plan voor uitvoering daarvan binnen 2 jaar na afgifte van het certificaat. Zodoende voldoet de instelling uiterlijk na 2 jaar aan alle maatregelen. De jaarlijkse controle door de auditor borgt dit proces.

December 2018 waren er ca. 35 certificaathouders met 90 certificaten. Medio 2019 zal dit aantal verdubbeld zijn. De certificaathouders zijn met naam en toenaam te vinden op <https://milieuplatformzorg.nl/milieuthermometer/wie-certificeren/certificaathouders/>.

Niveaus

Er zijn 3 niveaus van het certificaat Milieuthermometer Zorg. Het niveau goud leidt tot het verkrijgen van het keurmerk Milieukeur:

- **Brons** (voldaan aan de verplichte criteria van het keurmerk en 12 extra keuzemaatregelen; voor ziekenhuizen 17 extra).
Doel van het bronzen niveau is het motiveren van instellingen om structureel met milieumanagement bezig te zijn en te voldoen aan alle wetgeving, waaronder alle eisen t.a.v. erkende maatregelen energiebesparing.
Het biedt een systematiek waarbij een vast aantal milieumaatregelen geïmplementeerd moeten worden. Er wordt daarbij ook gebruik gemaakt van de Erkende Maatregellijst. Ook wordt een plan voor 50% CO₂ reductie in vastgoed voor 2030 gevraagd met een doorkijk naar 95% CO₂ reductie in 2050. Dit sluit aan bij de ambities voor het komende energieakkoord. Met extra maatregelen wordt met het schema gestuurd op 'van het gas af', en verdergaande energiereductie.
- **Zilver** (voldaan aan de verplichte criteria + duurzaam inkopen + duurzaam bouwen + 16 extra keuzemaatregelen; voor ziekenhuizen 21 extra).
Het niveau zilver omvat vooral structuur voor duurzaam inkopen, van belang voor een route naar een circulaire bedrijfsvoering. Hiermee wordt energie in de keten bespaard.
- **Goud**. Dit niveau is gekoppeld aan het verkrijgen van het keurmerk Milieukeur. Het gouden niveau van de Milieuthermometer is gekoppeld aan het keurmerk Milieukeur. Vanwege de herziening van het certificatieschema moet er opnieuw accreditatie worden aangevraagd bij de Raad voor Accreditatie (RvA). Naar verwachting zal rond mei 2019 de vernieuwing van de accreditatie gereed zijn. Intussen blijft het advies in dit factsheet geldig.
Goud betekent: voldaan aan alle verplichte criteria – duurzaam inkopen + duurzaam bouwen + milieujaarverslag + (bijna) energieneutraal bouwen + 20 extra's; voor ziekenhuizen 25 extra's.

Doel van het gouden niveau is het bieden van een ambitieus kader waarmee instellingen zich kunnen onderscheiden van de overige instellingen die met milieumanagement bezig zijn. Draagvlak en commitment van de directie zijn nodig voor het behalen van dit hoogste niveau.

§ 3 – Samenhang tussen Milieuthermometer Zorg en de EED-auditcriteria

Onderstaande beschrijving gaat in op details van de Milieuthermometer Zorg in relatie tot de auditplicht voor grote ondernemingen volgens artikel 8 EED. RVO heeft deze analyse gedaan in overleg met betrokkenen vanuit bevoegd gezag Wm en in overleg met de keurmerkbeheerder.

Per EED auditcriterium:

1. Bevat keurmerk een energie-audit?

■ Ja voor zowel ziekenhuizen als zorginstellingen. Onderdeel 2.1.1. van het certificatieschema, Milieu- en energiemanagement, vereist onder punt 2 beleid dat doelstellingen over energiebesparing omvat, en onder punt 8 een meerjaren energiebesparingsplan voor alle niveaus van het keurmerk. Dat het opstellen van een energiebesparingsplan voor alle niveaus van het keurmerk geldt, is een uitbreiding ten opzichte van de vorige versie van het certificatieschema. De elementen die in het

energiebesparingsplan aan de orde komen, komen in voldoende mate overeen met de criteria van een EED audit, namelijk

Voor ziekenhuizen

- monitoring gegevens energie
- energiebalans
- overzicht van besparingsmogelijkheden
- planning maatregelen (is extra, want geen verplichting vanuit de EED-audit).

Voor zorginstellingen

- monitoring gegevens energie
- standaard energiebalans, >90% van gebouwgebonden energieverbruik zit in klimaatinstallaties, warmtapwater en de verlichting
- overzicht van besparingsmogelijkheden
- planning maatregelen.

2. ■ Controle keurmerk door onafhankelijke partij?

Hieraan wordt voldaan. Voor brons en zilver huurt Milieuplatform Zorg een onafhankelijke auditor in. Voor goud c.q. Milieukeur, worden de audits uitgevoerd door het Keurmerkinstituut. Het certificatieschema voor goud is geaccrediteerd.

3. Omvat audit productieprocessen?

Dit aspect is niet relevant. Gezien de afkadering van de Milieuthermometer vinden bij de certificaathouders (ziekenhuizen, zorginstellingen) geen productieprocessen plaats.

4. ■ Omvat audit utilities?

Ja. Utilities worden meegenomen bij de audit. Zie voor de maatregelen die daaruit voortvloeien nr. 12 van dit factsheet “omvat de audit besparingsmaatregelen?”

5. ■ Omvat audit gebouwen?

Ja. Gebouwen worden meegenomen bij de audit. Zie voor de maatregelen die daaruit voortvloeien nr. 12 van dit factsheet “omvat de audit besparingsmaatregelen?”

6. ■ Omvat audit transport?

Ja “Eisen schoon en zuinig vervoer” is een aparte paragraaf in het certificatieschema: § 2.1.12. Voor zilver en goud zijn de meeste vervoersmaatregelen verplicht te implementeren. Voor brons zijn ze een optie.

7. ■ Is er een opgave van:

- a. actuele energieverbruiken?
- b. gemeten verbruiken?
- c. traceerbare verbruiken?
- d. herleidbare verbruiken?

Ja. Het certificatieschema § 2.1.2. Energie, onderdeel 2 vereist voor locaties met meer dan 50.000 kWh elektriciteitsverbruik per jaar of meer dan 25.000 m³ aardgas (dat betreft alle ziekenhuizen en grotere zorginstellingen) een overzicht van een aantal kentallen die voor die subsectoren gelden en alle energieverbruiken.

Certificatieschema § 2.1.1. onderdeel 6 schrijft registratie van onder andere het energieverbruik voor, inclusief dat van vervoer van eigen auto's en woon-werkverkeer, biogas en stadswarmte.

8. ■ Omvat audit belastingprofielen?

Een belastingprofiel geeft inzicht in de variatie van het energieverbruik in de tijd.

§ 2.1.1. onderdeel 8 van het certificatieschema "Energiebesparingsplan" schrijft voor dat in een energiebesparingsplan monitoringgegevens moeten zijn opgenomen voor aardgas en elektriciteit op jaar- en dagbasis. Dat zijn belastingprofielen. Voor ziekenhuizen en zorginstellingen volstaan die als invulling van de EED-auditplicht.

9. ■ Bevat audit alle energiedragers?

Ja. Zie toelichting bij punt 7. Ook

10. ■ Bevat audit verbruiksprofielen?

- a. voor processen?
- b. voor gebouwen?
- c. voor utilities?
- d. voor transport?

Een verbruiksprofiel is de onderverdeling van het energieverbruik naar de diverse energieverbruikende toepassingen. Aangezien ziekenhuizen en andere zorgprocessen geen productieprocessen in stand houden is onderdeel a. niet van toepassing.

De relevante paragrafen van het certificatieschema waarin het aspect verbruiksprofielen is geregeld zijn § 2.1.1. (Milieu- en Energiemanagement) onder punt 6 (Registraties) en § 2.1.2. onder punt 2 (overzicht vastgoed en energieverbruik).

Uit onderzoek van TNO blijkt dat de meeste zorginstellingen een vrijwel identiek verbruiksprofiel hebben. Dat levert voldoende inzicht op in het verbruiksprofiel van met name de kleine zorginstellingen. Voor die instellingen (geen ziekenhuizen zijnde) heeft een uitwerking van de verbruiksprofielen geen praktische of motiverende meerwaarde. Het gemiddeld verbruiksprofiel voor niet-ziekenhuizen is momenteel:

Aardgas:

Verwarming	95%
Tapwater	5%

Elektriciteit:

Verlichting	65%
Klimatisering	20%
Anders	15%

Vervoer: < 1%.

11. ■ Is levenscyclusmethode rentabiliteit gebruikt?

In het kader van het keurmerk wordt de rentabiliteit van maatregelen meestal volgens de eenvoudige terugverdientijd berekend. Dit volstaat voor de meeste energiebesparende investeringen. De levenscyclusmethode heeft voor algemene energiebesparende maatregelen voor de gebouwde weinig of geen toegevoegde waarde voor kleinere investeringen. De meeste investeringen in de zorg worden gedaan op basis van lange termijn onderhoudsplannen.

12. ■ Omvat audit overzicht besparingsmaatregelen?

Het certificatieschema § 2.1.1 onderdeel 8 schrijft een Energiebesparingsplan voor ziekenhuizen en zorginstellingen voor. Een overzicht van maatregelen voor alle Wm-inrichtingen (die onder de certificering vallen) is daarvan een verplicht onderdeel. De maatregelen staan in het certificatieschema concreet in § 2.1.2. punten 2 tot en met 24. De maatregelen zijn onderverdeeld in categorieën, met voor elke categorie een aantal maatregelen.

Verder bepaalt § 2.1.2. punt 1 (Beoordeling en planning Erkende Maatregelen Energiebesparing) dat het verplicht is alle Erkende maatregelen te beoordelen op toepasbaarheid.

13. ■ Omvat audit een plan voor de uitvoering van maatregelen?

Opmerking vooraf: het formuleren van een plan van aanpak voor de uitvoering van maatregelen is (nog) géén verplicht onderdeel van een EED audit.

Voor wat betreft energiebesparing staat onder punt 8 van § 2.1.1. (Energiebesparingsplan) voorgeschreven dat een ziekenhuis en zorginstelling over een energiebesparingsplan van maximaal 4 jaar oud moet beschikken. Een actieplan maakt deel uit van het energiebesparingsplan. Bij controles door auditors van het keurmerk wordt dit zowel inhoudelijk (administratief) als praktisch (wat gerealiseerd is) gecontroleerd.

Volgens § 2.1.1. punt 3 van het certificatieschema (concrete CO₂ reductiedoelstelling en plan op hoofdlijnen) moet voor wat betreft de CO₂-emissiereductie een zorginstelling een plan van aanpak presenteren waarin maatregelen zijn opgenomen om in 2030 50% minder CO₂ te emitteren. Energiebesparing is één van de methoden waarmee dat doel wordt gerealiseerd. het plan van aanpak is verplicht voor het niveau goud, en met ingang van 1 januari 2021 ook verplicht voor brons en zilver.

14. ■ Vindt borging van de resultaten van het keurmerk plaats?

Ja. Milieuplatform Zorg heeft de Milieuthermometer Zorg in samenwerking met de Stichting Milieukeur opgezet. Voor elk niveau van de Milieuthermometer (brons, zilver, goud) vindt een jaarlijkse hercontrole door een gecertificeerde instelling plaats. Voor het niveau goud is de certificerende instelling geaccrediteerd.

Er zijn regels, herstellingstermijnen en sancties voor non-compliance. Die kunnen er toe leiden dat een instelling zijn certificaat verliest of een certificaat van een lager niveau ontvangt.

Borging wordt ook verzekerd door de jaarlijkse rapportage over de voortgang van het meerjarenenergiebesparingsplan aan de auditor (§ 2.1.1. punt 8 van het certificatieschema).

§ 4 – Oordeel en advies.

Het algemeen oordeel kent twee niveaus:

1. Acceptabel,
2. Onacceptabel.

Het oordeel heeft betrekking op de tweede ronde van de EED energieaudits en is geldig tot 5 december 2023 of zoveel te eerder als er een nieuwe versie van het certificatieschema van Milieuthermometer Zorg wordt uitgebracht (voorzien 1 oktober 2021). De overgangssituatie voor Keurmerken is hiermee verleden tijd. Het keurmerk Milieuthermometer Zorg eerste versie (zie betreffende EED-factsheet) geldt als invulling van de auditplicht (met aanvullingen) maximaal tot 5 december 2019. Na deze datum is iedere locatie die (dan nog) een geldig certificaat heeft, geverifieerd/gecontroleerd volgens de nieuwste versie de Milieuthermometer Zorg.

Een Adviesgroep Keurmerken EED bestaande uit Bevoegde Gezagen, Schemabeheerder en RVO hebben deze factsheet becommentarieerd en het Keurmerk beoordeeld.

De eindverantwoordelijkheid voor het eindoordeel van elk keurmerk ligt bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Oordeel:

Milieuthermometer Zorg niveau brons: acceptabel.

Milieuthermometer Zorg niveau zilver: acceptabel.

Milieuthermometer Zorg niveau goud c.q. certificaat Milieukeur: acceptabel.

Advies:

Het bevoegd gezag wordt geadviseerd elk Milieuthermometer Zorg-certificaat te accepteren als equivalent aan de invulling van de EED-auditplicht.

§ 5 - Referenties

Contactpersonen Milieuthermometer Zorg:

Dhr. A. van Engelen, Milieuplatform Zorgsector.

Mevr. I. Vlot, Stichting Milieukeur.

De Milieuthermometer Zorg is te downloaden via:

https://www.smk.nl/Public/Milieukeur_NonFood_schemas/SCHEMA_MTZ_%20s.5%20091018.pdf

Certificaathouders:

<https://milieuplatformzorg.nl/milieuthermometer/wie-certificeren/certificaathouders/>

Informatie over de Milieuthermometer zorg voor zorginstellingen en ziekenhuizen:

<https://www.milieukeur.nl/407/factsheets/milieuthermometer-zorginstellingen-en-ziekenhuizen.html>

Nieuwsberichten:

<https://milieuplatformzorg.nl/>.

Links naar de factsheets op de website van RVO worden op de volgende websites gepubliceerd

www.rvo.nl/eed

www.omgevingsdienst.nl

www.vng.nl

Bijlage

Samenvatting certificatieschema § 2.1.2. punten 2 tot en met 14: onderdeel energiemaatregelen en 2.1.12: schoon en zuinig vervoer.

- Beoordelen en inplannen erkende maatregelen energiebesparing
- Energiebeheer
- Airconditioning of topkoeling
- Instellingen gebouwbeheerssysteem
- 10% duurzame elektriciteit inkoop
- Laag aardgasverbruik
- Zeer laag aardgasverbruik
- Nul op de meter
- Plannen voor aansluiting op extern warmtenet
- Opwek eigen stroom, 5 kWh/m²
- Opwek eigen stroom, 10 kWh/m²
- Ventilatie in operatiekamers
- Afrekening energiekosten op basis van tussenmeters
- Acties voor personeel thuis
- Beperken zakelijke kilometers
- Zuinige type personenauto's
- Aanschafbeleid zuinige personenauto's
- Aanschafbeleid zuinige bestelwagens en personenbussen
- Zuinige banden
- Elektrische bedrijfsauto's
- Inzet van elektrische taxi's
- Beperken goederenvervoer
- Bevorderen fietsgebruik en OV voor woon-werkverkeer
- Communicatie parkeerbeleid en bereikbaarheid
- Oplaadpalen voor scootmobiel en fietsers
- Oplaadpalen voor elektrische auto's
- Bandenluchtpomp

